

УДК: 336.71

Д.Д. Третяк,
кандидат економічних, доцент,
доцент кафедри страхування, банківської справи та ризик-менеджменту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
rozhko_d@ukr.net

СУТНІСТЬ ТА ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТУ В БАНКАХ

В сучасних умовах ринок банківських послуг супроводжується значними ризиками. Так, банківський ризик слід розглядати як ймовірність недоотримання доходів або зменшення ринкової вартості капіталу банку внаслідок несприятливого впливу зовнішніх чи внутрішніх чинників, стану корпоративного управління, а також потенційну можливість отримати додатковий прибуток у разі реалізації певних, прийнятних для банку, фінансових ризиків.

Відповідно до Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, система управління ризиками – сукупність належним чином задокументованих і затверджених політики, методики і процедур управління ризиками, які визначають порядок дій, спрямованих на здійснення систематичного процесу виявлення, вимірювання, моніторингу, контролю, звітування та пом'якшення всіх видів ризиків на всіх організаційних рівнях [1].

Банк створює комплексну, адекватну та ефективну систему управління ризиками, яка відповідає таким принципам [2, с. 12]:

- ефективність – процес управління, що забезпечує об'єктивну оцінку розміру ризиків банку та повноту заходів щодо управління ризиками з оптимальним використанням фінансових ресурсів, персоналу та інформаційних систем банку;
- своєчасність – процес управління ризиками, що забезпечує своєчасне (на ранній стадії) виявлення, вимірювання, моніторинг, контроль, звітування та пом'якшення усіх видів ризиків на всіх організаційних рівнях;
- структурованість – система управління ризиками, що передбачає чіткий розподіл функцій, обов'язків і повноважень з управління ризиками між усіма структурними підрозділами та працівниками банку, та їх відповідальність згідно з таким розподілом;
- розподіл обов'язків (відокремлення функції контролю від здійснення операцій банку) – забезпечення уникнення ситуації, за якої одна особа здійснює повний контроль над функцією чи видом діяльності банку;
- усебічність та комплексність – охоплення всіх видів діяльності банку на всіх організаційних рівнях і в усіх його структурних підрозділах, оцінка взаємного впливу ризиків;
- пропорційність – створення ефективної системи управління ризиками, що відповідає бізнес-моделі банку, його системі системній важливості, а також рівню складності операцій, що здійснюються банком;
- незалежність – свобода від обставин, що становлять загрозу для неупередженого виконання підрозділом з управління ризиками та підрозділом контролю за дотриманням норм (комплаєнс) своїх функцій. Незалежність передбачає недопущення ситуації, коли винагорода працівників підрозділу з управління ризиками та підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс), у тому числі їх керівників, пов'язана з фінансовими результатами бізнес-підрозділів;
- конфіденційність – недопущення отримання інформації, що не підлягає оприлюдненню, особами, у яких немає повноважень на її отримання;
- прозорість – оприлюднення банком інформації щодо системи управління ризиками та профілю ризику.

Банківський ризик-менеджмент має передбачати:

- 1) організаційну структуру, яка чітко визначає обов'язки, повноваження та відповідальність осіб щодо управління ризиками;
- 2) культуру управління ризиками та кодекс поведінки (етики);
- 3) внутрішньобанківські документи з питань управління ризиками;
- 4) інформаційну систему щодо управління ризиками та звітування;
- 5) інструменти для ефективного управління ризиками.

Банк здійснює комплексну оцінку щонайменше таких суттєвих видів ризиків [1]:

1) кредитного ризику – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок невиконання боржником/контрагентом взятих на себе зобов'язань відповідно до умов договору. Кредитний ризик виникає за всіма активними банківськими операціями, за винятком боргових цінних паперів та інших фінансових інструментів у торговій книзі банку;

2) ризику ліквідності – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок неспроможності банку забезпечувати фінансування зростання активів та/або виконання своїх зобов'язань у належні строки;

3) процентного ризику банківської книги – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок впливу несприятливих змін процентних ставок на банківську книгу. Процентний ризик банківської книги впливає на економічну вартість капіталу банку та чистий процентний дохід банку;

4) ринкового ризику – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок несприятливої зміни курсів іноземних валют, процентних ставок, вартості фінансових інструментів;

5) операційного ризику – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів унаслідок недоліків або помилок в організації внутрішніх процесів, навмисних або ненавмисних дій працівників банку або інших осіб, збоїв у роботі інформаційних систем банку або внаслідок впливу зовнішніх факторів. Операційний ризик уключає юридичний ризик, однак має виключати ризик репутації та стратегічний ризик;

6) комплаєнс-ризик – імовірність виникнення збитків/санкцій, додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів або втрати репутації внаслідок невиконання банком вимог законодавства, нормативно-правових актів, ринкових стандартів, правил добросовісної конкуренції, правил корпоративної етики, виникнення конфлікту інтересів, а також внутрішньобанківських/внутрішньогрупових документів банку;

7) інших суттєвих видів ризиків, на які банк наражається під час своєї діяльності.

Таким чином, НБУ створив адекватну, комплексну та ефективну систему ризик-менеджменту з урахуванням особливих ознак банківської діяльності, характеру, обсягів операцій, профілю ризиків та системної важливості банків, яка відповідає принципам: ефективності, своєчасності, усебічності та комплексності, пропорційності, конфіденційності та прозорості.

Список використаних джерел

1. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах: затв. Постановою Правління НБУ від 11.06.2018 № 64. Офіційний вісник України. 2018 р., № 55, стор. 163, стаття 1936.
2. Система ризик-менеджменту в банках: теоретичні та методологічні аспекти: монографія / За ред. В.В. Коваленко. Одеса: ОНЕУ, 2017. 304 с.
3. Basel III: The net stable funding ratio, October 2014. URL: <https://www.bis.org/bcbs/publ/d295.pdf>.